

المركز السوري للإعلام وحرية التعبير
Navenda Sûriyayî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê
Syrian Center for Media and Freedom of Expression

Helwestek ji aliyê Navenda Sûriyeyî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê li ser alozbûna krîza mirovî li Libnanê û bandora wê li ser penaberên Sûrî

Image: Reuters

Helwestek ji aliyê Navenda Sûriyeyî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê li ser alozbûna krîza mirovî li Libnanê û bandora wê li ser penaberên Sûrî

Navenda Sûriyayî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê navendeke serbixwe nehikûmî û ne-qezenc di 2004-an de li Fransa hatî tomar kirin, Li ser mafên mirovan û pêşveçûna medyayê disekine. Navend ji aliyê desteya rêveber a bê heqdest tê birêvebirin her weha navend xwedî posteke şêwirmendî ya taybet e di Encumena Aborî û Civakî ya Neteweyên Yekbûyî de ji sala 2011an ve.

Navenda Sûriyeyî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê hewl dide civakek ku azadiya derbirînê û baweriyê, mafên mirovan û dadmendiyê garantî bike, ava bike. Ji damezrandina wê di 2004 de, Navendê hewildanên xwe ji bo parastina parêzvanên mafên mirovan, berevaniya mafên mirovan û azadiyên bingehîn, bihêzkirina civaka sivil û komeleyên qurbanîyan, û pêşxistina sektora medyayî ya serbixwe û profesyonel kiriye.

Mafên belavkirinê © 2024 Navenda Sûrî ya Ragihandin û Azadiya Derbirînê (SCM)

www.scm.bz/kmr

2024

المركز السوري للإعلام وحرية التعبير
Navenda Sûriyayî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê
Syrian Center for Media and Freedom of Expression

Navenda Sûriyeyî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirinê dilgiraniya xwe ya kûr der barê kirîza mirovî ya ku li Lubnanê xirabtir dibe, derbirî, ku êşeke mezin digihîne girûpên xizan, bi taybetî penaberên Sûrî. Zêdetirî deh sal in ev penaber bi koçberî, çewsandin û pirsgirêkên giran ên aborî re rû bi rû mane. Zêdebûna şer ji aliyê artêşa Îsraîlî li Lubnanê rewşa wan xirabtir kir, bû sedema mirina sivîlan, astengkirina alîkariyan û koçberkirina bi deh hezaran.

Di navbera Lubnan û Sûriyê de 6 deriyên sînorî yê fermî hene ku 3 ji wan rastî êrişa Îsraîlê hatin: Bab El-Metraba, Bab El-Mesnaa¹ û Bab El-Cewziye². Di heftiyên dawî de, zêdetirî 528000 kes (71% Sûrî û 29% Libnanî)³ reviyane Sûriyê, gelek jî bi peyatî, piştî ku êrişên asmanî yê Israîlî rê li ber gihandina wesayîtan bo derbasgeha Masnaa girtin⁴. **Yek ji çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandin û Azadiya Derbirinê diyar kir ku piştî êrişan dema ku vegeriya mala xwe, jin û zarokên wî di nava tirseke ku nayê vegotin de bûn û maleke li derdorê wêran bû. Di encama bombebaranê de. Wî her wiha rêwîtiya xwe diyar kir dema ku wî û malbata xwe hewl dan ku ji devera ku wan agirên ku ji ber bombebaranê çêdibûn birevin, û ku ew neçar bûn ku dem bi dem rawestin dema ku li nêzikê bombebaran bû⁵.**

Ji Cotmeha 2024an ve, Libnan mazûvaniya nêzikî 1.5 milyon penaberên Sûrî dike, ku hejmara herî mezin a penaberên takekesî li cîhanê ye. Rewş bi koçkirina 1.2 milyon kes, di nav wan de hemwelatîyên Libnanî, ji ber êrişên asmanî xirabtir bû. Nebûna statûya niştecihbûna yasayî ya piraniya Sûriyan şiyana wan a rêwîtiya azad an gihîştina karûbarên bingeîn bi tundî sînardar dike.

Di mafê penaberiyê de cudakarî li dijî Sûriyeyîyan

Penaberên Sûrî yê li Lubnanê di mafê penaberiyê de rastî cudakarîya sistematîk tî, ku rewşa wan hîn bêtir bêhêvî dike. Rapor diyar dikin ku gelek caran rê li Sûriyan tê girtin ku derbasî stargehên kolektîf bibin, yê ku di serî de ji welatîyên Libnanî re hatine veqetandin.

Ev pêkanînen cihêkariyê rê dide gelek malbatên sûrî ku li kolanan, li parkan an jî li cihên qebralix û ne ewle razên⁶. **Yek ji çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandin û Azadiya Derbirinê diyar kir ku welatîyên Sûriyê tenê ji aliyê xizmên xwe yê li Lubnanê li kampên penaberan û ji aliyê komeleyên Sûriyê ve tî pêşwazîkirin û bicîhkirin. Bala xwe bidîne ku ew di stargeh û xwarinê de bi cihêkariyê re rû bi rû dimînin.**⁷

1 [Dergehên herî girîng ên di navbera Sûriyê û Lubnanê de ci ne û piştî şer cawa bûne armanc?](#)

2 [Bombebaranên Îsraîlê dergeheke sînorî ya di navbera Lubnan û Sûriyê de dike armanc](#)

3 [Brîfîngek UNHCR li Sûriyê :Bersiv ji bo koçkirina ji Lubnanê ber bi Sûriyê - Dewreya ragihandinê 24 :Îlon 2 - Mijdar2024](#)

4 [Êrişeke Îsraîlî li ser rêya sereke ya ku ji Lubnanê direve tê bikaranîn](#)

5 Çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirinê

6 [Di penagehan de cihê Sûriyeyîyan nemaye](#)

7 Çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirinê

Penaberên Sûrî jî ji nişteciyên xwecihî di xizaniyek kûr de dijîn, û penageh yek ji kêşeyên herî girîng e. Gelek Sûriyeyî xwe dispêrin xaniyên demkî an jî niştecihên nefermî li Geliyê Bekaa an deverên din ên gundewarî, ku li wir rûbirûyê şert û mercên jiyane ne. Nêzîkî 90% ji malbatên penaberên sûrî di xizaniyeke giran de dijî, û nebûna

hewcedariyên bingeheîn ên wekî stargeh, xwarin û paqijiyê⁸. **Li gorî çavkaniyek ji Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê, Sûriyeyî di dema lêgerîna xaniyan de rastî cudakariyê tîn, ji ber ku xwediyên xaniyan bi giştî bi kirêkirina xaniyên xwe red dikin, lê yên din daxwaza mûçeyên mehane yên ji ya normal dikin⁹.** Desthilatdarên Libnanî pêşî li derxistina welatiyên Libnanî yên ku ji pevçûnê bandor bûne, hişt ku penaberên Sûrî bê gihîştina xaniyên ewle. Dema ku rêxistinên sivil ên herêmî hewl didin ku xaniyên awarte peyda bikin, kapasîteya wan pir kêmtir e. Gelek Sûrî neçar dimînin ku li deverên xeternak bimînin, ji tirs a girtinê an jî nikaribin vegehin Lubnanê eger derkevin¹⁰

Ziyanên belgekirî û bînpêkirinên mafên mirovan li Lubnan û Sûriyê, û tirs a vegeha bo deverên ne ewle:

Navenda Sûrî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê kuştina 145 sivilên Sûrî di encama êrişên Israîlî de li Lubnan û Sûriyê di navbera 1ê Tebaxê û 31ê Cotmehê de belge kir. Di nav wan de 96 penaberên Sûrî yên li Lubnanê hene ku di êrişên asmanî yên Îsraîlê de hatine kuştin. Qada pevçûnê kuher ji Lubnanê wêdetir dirêj dibe. Li hundirê Sûriyê, 49 sivilên sûrî di êrişên asmanî yên Israîlî de hatin kuştin, bi taybetî li parêzgeha Hums, Şam, Gundewarê Şamê û Hemayê, ku ev yek nîşan dide ku ziyanên berfireh ji tundûtûjîyê çêbûne. Di nav qurbanîyên ku li Lubnanê hatine tespît kirin 46 zilamên mezin, 25 jinên mezin, 12 zarokên keç û 13 zarokên mêr hene. Bi ser de jî, dozên din li jêr lêkolînê hene ji ber ku Navenda Sûrî bo Ragihandinê û Azadiya Derbirînê berdewam komkirina hûrgiliyên zêdetir derbarê qurbanîyan de ye. **Li gorî çavkaniyek ji Navenda Ragihandinê û Azadiya Derbirînê ya Sûriyê, di encama êrişên artêşa Îsraîlê de yek ji xizmên wê ku li Mecdel El-Selam rûdine, tevî 4 endamên malbata wê hatine kuştin û hinek jî birîndar bûne¹¹.** Ji destpêka êrişên Îsraîlê yên ser Lubnanê heta niha hejmara giştî ya qurbanîyan bêyî ferqê ji nijadekên wan, 3 hezar û 481 kes in û 14 hezar û 786 kes jî birîndar bûne¹².

Ji dema zêdekirina operasyonên leşkerî yên Israîlî li ser xaka Lubnanê di 23ê Îlonê de, Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê bînpêkirinên li dijî kesên ku vedigerin Sûriyê bi vî awayî belge kirine: /11/ girtina keyfî - /5/ windakirina bi zorê - /1/ û kuştina neqanûnî. Tê bawer kirin ku hejmara rastîn û asta bînpêkirinan zêdetir e ji ber zehmetiyên gihîştina şahidan, qurbanîyan û malbatên wan, û herwiha zordestiya sistematîk ji aliyê aktorên şer li Sûriyê, di serî de hêzên hikûmeta Sûriyê. Girîng e ku balê bikişîne ser bînpêkirinên berê yên ku li dijî Sûriyên ku bi darê zorê ji Lubnanê hatine vegehandin bo Sûriyê hatine kirin, ji ber ku Navenda Sûrî ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê di sala 2023 û 2024an de belge kir ku bi tevahî bînpêkirinên vegeha bi zorê ji Lubnanê bo Sûriyê bûne sedema 27 bînpêkirin. , di nav de /8/ bînpêkirin. Piştî vegeha wan bo Sûriyê, ew rastî bînpêkirinên curbicur hatin, wek girtina keyfî, windakirina bi zorê, îşkencekirin, leşkerkirina bi darê zorê û kuştina neqanûnî.

8 Çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê

9 [Cima penaberên Sûrî yên li Lubnanê di nava krîzê de ne?](#)

10 Çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê

11 [Hûn nikarin herin malê ,li vir bimînin ,an jî derkevin](#)

12 Çavkaniyên Navenda Sûriyê ya Ragihandinê û Azadiya Derbirînê

Tevî rêkeftina agirbestê di 27ê Mijdarê de, artêşa Îsraîlê çend êrîş li nav Lubnanê pêk anîn û nehişt ku niştecihên hin herêmên başûr vegerin malên xwe. Ev bûyer ji bo gelê Lubnanê jîngehek her ku diçe nazik û ne ewle diafirîne

Ji aliyê Sûriyê ve, aloziyên vê dawiyê li bakurê Sûriyê, metirsiyeke cidî li ser ewlehî û ewlehiya sivîlan û xebatkarên alîkariyên mirovî çêdike, ji bilî ku zîyanê digihîne ewlehiya jêrxana sivîlan. Van aloziyan kêşe û metirsî zêde kirine, û Sûriye kirine cihekî xetertir ji bo vegera penaberan.

Pêşniyar ji civaka navneteweyî re:

Parastina sivîl û penaberan:

- * Di dema şerê çekdarî de parastina sivîlan, tevî penaberên sûrî, misoger bike.
- * Girtin, windakirin, leşkerkirina bi darê zorê, kuştinên bê daraz û îstîsmarê bi dawî bikin.
- * Divê ji hemû sivîlan re derbasbûn û bicihkirina bi ewle bê dayîn

Berpirsiyariya tawanên li dijî kesên vegeyayî:

- * Divê civaka navdewletî tavilê tawan û bînpêkirinên ku li dijî Sûriyên bi zorê vegeyayane rawestîne.
- * Divê lêpîrsînên serbixwe li ser hemû bînpêkirinên hatine ragihandin ,di nav de binçavkirinên keyfî ,windakirinên bi zorê ,îşkencekirin û kuştinên derveyî hiqûqê bînpêkirin.
- * Divê sûcdar li gorî hiqûqa navneteweyî berpirsyar bin û ji bo mexdûran û malbatên wan edalet û edalet pêk were.

Pabendbûna bi yasaya navdewletî:

- * Divê hemû alî rêzê li xala hevbeş a 3 ya Peymana Cenevreyê bigirin ,ku sivilan û kesên neşerker diparêze.
- * Binpêkirin ,hedefgirtina sivilan jî di nav de ,divê li gorî hiqûqa navneteweyî bê lêpîrsîn û sûcdar bîn darizandin.

Lêpîrsîn û Berpîrsiyariya Navdewletî:

- * Piştgiriya vekolîna Neteweyên Yekbûyî li ser dijminatîyên di navbera Lubnan û Îsraîlê de.
- * Tawanên cengê lêkolîn bikin û berpîrsiyariya binpêkirina yasaya navdewletî ,nemaze bikaranîna hêzê ya bêserûber misoger bikin.

Pabendbûna Lubnanê ji ICC re:

- * Libnan divê bi fermî dadweriya ICC ji bo vekolîna tawanên ku li axa wê ji7 ê Cotmeha -2023an vir ve hatine kirin ,qebûl bike ,bêyî ku ji neteweya gumanbaran be.

Prensîba nevegerandinê:

- * Libnan divê erka xwe ya yasayî ya li gorî yasayên navdewletî pêk bîne ku penaberên Sûrî bi darê zorê venegerîne deverên ku dibe ku rûbirûyê çewsandinê bibin an zirarê bibînin ,bêyî ku li gorî çarçoweya pevçûnê.

Pêşniyarên ji bo aktor û xêrxwazên navneteweyî:

Gihîştina Mirovahî:

- * Destnîşankirina gihandina bêsinor a alîkariyên mirovî û damezrandina mekanîzmayên çavdêriyê yê serbixwe ji bo rêgirtina li bikaranîna xelet a alîkariyê.

Niştecîhkirin û valakirin:

- * Pêkanîna bilez a bernameyên niştecîhkirin û derxistinê ji bo nifûsa xizan ,bi pêşani ji jin ,zarok û kesên xwedî pêdiviyên bijîşkî re.

Tevlîkirina kesên vegeyayî:

- * Tevlîkirina kesên vegeyayî di plansazkirin û çavdêrîkirina bernameyên alîkariyê de, ji bo ku alîkarî li gorî hewcedariyên wan be û ji bo berjewendiya saziyên dewletê yên zordar neyên guheztin.

